

દેવગઢ



દેવગઢ : એક મંદિરમાં શુકનાસિકાનું દ્રશ્ય

- આવાગમન..... : રેલ્વે સ્ટેશન : લલિતપુર - ૩૩ કિ.મી.
બસ સ્ટેશન : દેવગઢ
- પહોંચવાનો સરળ માર્ગ ... : લલિતપુરથી સડક રસ્તે
- નજીકનું મુખ્ય શહેર : લલિતપુર - ૩૩ કિ.મી.
- નજીકના તીર્થક્ષેત્રો : ચંદેરી - ૬૨ કિ.મી., સેરૌનજી - ૧૮ કિ.મી.,
ચાંદપુર - ૨૨ કિ.મી., ખજુરાહો - ૨૦૦ કિ.મી.,
પપૌરાજી, અહારજી યુબૌનજી, વિગેરે.



દેવગઢ : પ્રાચીન જિનાલયો તથા ઉપાધ્યાય પરમેષ્ટિની વિશ્વવિખ્યાત પ્રતિમા

લલિતપુરથી દેવગઢ ૩૩ કિ.મી. છે. દેવગઢમાં એટલા બધા જિનબિંબો છે કે જાણે જિનેન્દ્ર ભગવંતોની એક નગરી વસી ગઈ હોય. ઠેર-ઠેર વિખરાયેલો જિનવૈભવ નજરે પડે છે. વિખરાયેલો હોવા છતાં પણ એ ગૌરવપૂર્વક દિગંબર જૈન ધર્મની જાહોજલાલીની કથા સંભળાવી રહ્યો છે. એક સ્થાને તો ચક્રવર્તીની દીક્ષાનો દેખાવ છે. ચક્રવર્તી રાજા દીક્ષા લઈને મુનિ થયા છે - તેમણે છોડેલા નવ નિધાનો અને ચૌદ રત્નો બાજુમાં ચરણ પાસે પડ્યા છે, પણ મુનિરાજ તેની સામે જોતા નથી. એ દશ્ય જોતાં એમ જ લાગે કે હમણાં જ ચક્રવર્તી દીક્ષા લઈ રહ્યાં છે. બીજા એક દશ્યમાં એક દિગંબર આચાર્ય ધર્મોપદેશ દઈ રહ્યા છે. એ દશ્ય પણ સુંદર અને ભાવવાહી છે અને કેટલાક દશ્યો દિગંબર મુનિમાર્ગને પ્રસિદ્ધ કરે છે. વર્ષાઋતુમાં વૃક્ષ નીચે ધ્યાનની મસ્તીમાં મુનિરાજો ધ્યાનમાં એવા તો એકાગ્ર છે કે વાળ વધી જવા છતાં પણ કેશલોચ કરવાનો વિકલ્પ પણ ઉઠતો નથી. મુનિરાજને તો મંદિરમાં આનંદરસની ધારા ટપકી રહી છે. જાણે કે ચોથાકાળમાં વિચરતા કોઈ મુનિરાજના સાક્ષાત્ દર્શન કરી રહ્યા હોઈએ એવા ભાવો ભક્તોને ઉલ્લસે છે.

આ માત્ર તીર્થક્ષેત્ર છે. ગામ નથી. તેથી અહીં કોઈપણ ચીજ મળતી નથી. માત્ર જંગલમાં જ વસેલું તીર્થક્ષેત્ર છે. ધર્મશાળામાં મોટું ગ્રાઉન્ડ છે અને તેમાં ફરતી રૂમો છે. વચ્ચે નવું મંદિર બનાવેલ છે. તેમાં પ્રાચીન ખડ્ગાસને એક જ પાષાણમાં પંચપરમેષ્ઠી ભગવંતો હારબંધ કોતરેલા છે. તેમજ બાજુમાં ગોખલામાં સ્ફટિક મણીની મોટી મૂર્તિ પદ્માસને છે. તે સિવાય દર્શન ઉપાધ્યાય પરમેષ્ઠીની મૂર્તિ છે. ચોકમાં પ્રાચીન પાષાણનો માનસ્થંભ પણ છે.

ધર્મશાળામાં ૫૪ રૂમો છે તથા ૧૦૦×૩૦ નો મોટો હોલ પણ છે. રાત્રે ગમે ત્યારે યાત્રિક આવે, ત્યારે ધર્મશાળા ખોલી આપે છે. રાત્રે ગમે ત્યારે અહીં આવવા છતાં અને અહીં જંગલ જેવું વાતાવરણ હોવા છતાંપણ કોઈ પ્રકારની બીક નથી તેમ અહીં કહ્યું. ૫૪ રૂમોમાં ૧૫ રૂમો તો એટેચ્ડ બાથરૂમ-લેટ્રીનવાળી છે.

દેવગઢમાં કુલ ૪૧ મંદીરો છે. દેવગઢમાં નવમી સદીનું શિખરબંધ શ્રી શાંતિનાથ જિનાલય પણ છે. તે સિવાય ગુપ્તકાળનું પ્રખ્યાત દશાવતાર મંદિર શિલ્પીકામવાળુ છે. પહાડ નાનકડો ટેકરી જેવો છે. જ્યાં ૪૧ જિનમંદિરો, અગણિત શિલાલેખો, માનસ્થંભજી તથા ચક્રેશ્વરી, અંબિકા, પદ્માવતી, સરસ્વતિ, લક્ષ્મી, વિગેરેની મૂર્તિઓ છે. દેવગઢનું દશાવતાર મંદિર ગુપ્તકાળની કળાનું સ્મારક - પ્રતિક છે.

મંદિર નં. ૧૨ વિશાળ અને ભવ્ય છે. જેમાં શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનની ભવ્ય પ્રતિમાજી છે. તેમજ શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનની બંને બાજુ અંબીકાની મૂર્તિઓ છે. તે સિવાય દેવગઢમાં “શ્રી સાહુ જૈન સંગ્રહાલય” છે. જેમાં જુદા-જુદા કાળની અનેક મૂર્તિઓ તથા શિલાલેખોનો સંગ્રહ છે. તેમાં પદ્માસન મૂદ્રામાં શ્રી ઋષભનાથજી, બીસ પ્રભુજી, ચક્રેશ્વરી, અંબીકા, શ્રી પદ્મપ્રભુ તથા કાયોત્સર્ગ મૂદ્રામાં શ્રી ભરતજી તથા શ્રી બાહુબલીજીની મૂર્તિઓ છે.

તે સિવાય પર્વતમાળાની દક્ષિણમાં સિદ્ધગૂફા, રાજઘાટી, નાહરઘાટી, વિગેરે બેતવા નદીના કિનારે આવેલા પ્રાકૃતિક સુંદર સ્થળો છે. લલિતપુર રેલ્વે સ્ટેશનથી ઘણી જ ટ્રેઈનો જેવી કે દક્ષિણ એક્સપ્રેસ, ઝેલમ એક્સપ્રેસ, તુલસી એક્સપ્રેસ, કુશીનગર એક્સપ્રેસ, છત્તીસગઢ એક્સપ્રેસ, દાદર-અમૃતસર એક્સપ્રેસ, પુષ્પક એક્સપ્રેસ, પંજાબ મેઈલ, મહામાયા એક્સપ્રેસ, સાબરમતી એક્સપ્રેસ, વિગેરે મળે છે. લલિતપુરથી દેવગઢ આવવા માટે બસ તથા પ્રાઈવેટ ટેક્સી નિયમિત મળે છે. બજુરાહોથી દેવગઢ ૨૦૦ કિ.મી. છે.

દેવગઢમાં ચોથી સદીથી માંડી બારમી સદી સુધીની મૂર્તિઓ છે. અહીં કુલ ૧૪૭૭ પ્રતિમાજી છે. દેવગઢ પહાડ ઉપર જવા માટે પાકો રસ્તો છે. પહાડ કહેવાય, પણ તદ્દન નાનકડી ટેકરી જેવું જ છે. જેથી આબાલ-વૃદ્ધો સૌ કોઈ તદ્દન સહેલાઈથી ચડી શકે છે. ટેકરી ઉપર કુલ ફક્ત ૧ કિ.મી. છે. પહાડ ઉપરના દરેક મંદિરો ઉપર ક્રમ નંબરો લખેલા છે. સૌ પ્રથમ પ્રવેશતાં મોટો બગીચો આવે છે. બગીચાની ચારે તરફ ઘણા જ પ્રાચીન ખંડિત પ્રતિમાજીઓ લાઈનબંધ -

ઢગલાબંધ વ્યવસ્થિત રીતે ગોઠવેલા છે.

દેવગઢ પહાડ ઉપરના મંદિરોનું વર્ણન :- દરેક મંદિરો ઉપર નામ લખેલા છે.

મંદિર નં. ૧ : પ્રાચીન પદ્માસને ૩૥ ફીટના ત્રણ પ્રતિમાજી છે. વચ્ચે શ્રી નેમિનાથ પ્રભુ, ડાબી તરફ શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુ પદ્માસન પ્રાચીન ૫ ફીટના છે અને જમણી તરફ શ્રી આદિનાથ પ્રભુ છે. કુલ આઠ પ્રતિમાજી છે.

મંદિર નં. ૨ : આ મંદિર દર્શનીય અને સુંદર છે. અંદર ઊંડે-ઊંડે જતાં ત્રીજા રૂમમાં ભગવાનના દર્શન થાય છે. બેટરી સાથે હોય તો જ દર્શન થઈ શકે. કેમ કે અંદર અંધારું ખૂબ જ છે. ભલે અહીં વિજળી છે, પરંતુ અવાર-નવાર લાઈટ બંધ થઈ જાય છે. શ્રી પદ્મનાથ ભગવાન વિગેરે ૧૫-૨૦ જેટલા ભગવાન - બધા જ ખડ્ગાસન છે. અહીં પંચપરમેષ્ઠીની મૂર્તિ પણ છે. બધી જ મૂર્તિઓ લગભગ ૨૦૦૦ વર્ષ પહેલાની છે.

મંદિર નં. ૩ : સહસ્રકુટ ચૈત્યાલય પાષાણમાં કોતરેલ છે. અહીં ખંડિત ચૌમુખી પ્રતિમાજી ઘણા છે. એક જ પાષાણમાંથી બનાવેલ મોટા સ્થંભમાં ચારે બાજુ ઘણી મૂર્તિઓ છે. આ મંદિર સરસ છે.

મંદિર નં. ૪ : નાની દેરીમાં શ્રી મુનિસુવ્રતનાથ ભગવાન છે.

મંદિર નં. ૫ : ત્રેવીસમા તીર્થંકર શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની ૨૩ મૂર્તિઓ છે. જે પ્રાચીન છે અને ખડ્ગાસન છે. ત્રણ રૂમમાં લાઈનબંધ ૨૩ મૂર્તિઓ છે. આ બધી જ મૂર્તિઓ જમીન ખોદકામમાં પ્રાપ્ત થયેલી છે. વચ્ચેના નિજ મંદિરમાં ૯ મૂર્તિઓ છે અને બંને બાજુના બે રૂમમાં ૭ + ૭ મૂર્તિ થઈને કુલ ૨૩ ખડ્ગાસન પ્રતિમાજી છે.

મંદિર નં. ૬ : પંચ બાલયતિનું મંદિર - પાંચેય બાલયતિ શ્રી વાસુપૂજ્ય, શ્રી મલ્લિનાથ, શ્રી નેમિનાથ, શ્રી પાર્શ્વનાથ અને શ્રી મહાવીર પ્રભુની ૬ થી ૭ ફીટની ખડ્ગાસને પ્રાચીન મૂર્તિઓ છે. સામે બે સ્થંભો છે. તેમજ સાધુ અને ઉપાધ્યાયની મૂર્તિઓ પણ છે.

મંદિર નં. ૭ : શ્રી સુમતિનાથ પ્રભુ પદ્માસને પ્રાચીન છે.

મંદિર નં. ૮ : નવતીર્થ જિનાલય - શ્રી પાર્શ્વનાથ, શ્રી ઋષભનાથ, શ્રી શીતલનાથ અને શ્રી વાસુપૂજ્ય - તેવી રીતે કુલ ૯ તીર્થંકરોની મૂર્તિઓ છે.

મંદિર નં. ૯ : શ્રી ધર્મનાથ પ્રભુ તથા બીજી બે મૂર્તિઓ છે.

મંદિર નં. ૧૦/૧૧ : “જૈન ચતુઃતીર્થ જિનાલય” - અહીં શ્રી મલ્લિનાથજી, શ્રી પુષ્પદંતજી તથા શ્રી અભિનંદનનાથજી-તેમ ત્રણ પ્રતિમાજી છે.

- મંદિર નં. ૧૨ : “દિગંબર જૈન લઘુ પંચતીર્થ જિનાલય” - અહીં શ્રી નેમિનાથ પ્રભુ, શ્રી ઋષભદેવ, શ્રી શાંતિનાથ, શ્રી મુનિસુવ્રતનાથ તેમ પાંચ ભગવાનોની ખડ્ગાસન મૂર્તિઓ છે.
- મંદિર નં. ૧૩ : “શ્રી શાંતિનાથ લઘુ જિનાલય” - અહીં વચ્ચે શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુ ૧૧ ફીટના ખડ્ગાસન છે. તેમજ બંને બાજુ પણ શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુ ખડ્ગાસન ૫-૫ ફીટના છે.
- મંદિર નં. ૧૪ : શ્રી અરનાથજી તથા બીજા બે પ્રતિમાજી છે.
- મંદિર નં. ૧૫ : “લઘુ ત્રિમૂર્તિ જિનાલય” - શ્રી શાંતિનાથ, શ્રી કુન્થુનાથ અને શ્રી અરનાથ ત્રણ ખડ્ગાસન પ્રતિમાજી છે.
- મંદિર નં. ૧૬ : વચ્ચે શ્રી ઋષભનાથજી ખડ્ગાસન ૫ ફીટના છે અને બંને બાજુમાં શ્રી બાહુબલીજી તથા શ્રી ભરતજી ખડ્ગાસન ૩-૩ ફીટના છે.
- મંદિર નં. ૧૭ : શ્રી શાંતિનાથ, શ્રી કુન્થુનાથ, શ્રી અરનાથ - ત્રણેય ખડ્ગાસન ૮ ફીટના ભગવાન છે. બાજુમાં ભગવાનની દિવ્યધ્વનિ ઝું કોતરેલ છે.
- મંદિર નં. ૧૮ : “ચોવીસી મંદિર” - જમ્બુદ્વિપના ભૂતકાળના ચોવીસ તીર્થંકર ભગવંતોના ખડ્ગાસન ચોવીસ પ્રતિમાજી છે. દરેક પ્રતિમાજી ઉપર નામ લખેલા છે.
- મંદિર નં. ૧૯ : જમ્બુદ્વિપના ભવિષ્યકાળના ચોવીસ તીર્થંકર ભગવંતોની ખડ્ગાસન પ્રાચીન મૂર્તિઓ છે. વચ્ચે શ્રી મહાવીર પ્રભુ પદ્માસન છે. દરેક પ્રતિમાજીની નીચે દરેકના નામ લખેલા છે.
- મંદિર નં. ૨૦ : નાની ઢેરીમાં શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની એક મૂર્તિ છે.
- મંદિર નં. ૨૧ : શ્રી ભરતજી તથા શ્રી બાહુબલીજીની નાની ઢેરી છે. બાજુની લોબીમાં સં. ૧૯૩૧ની સેંકડો ખંડિત પ્રાચીન મૂર્તિઓ દિવાલમાં લગાવેલ છે.
- મંદિર નં. ૨૨ : બહાર લોબીમાં ઢગલાબંધ ખંડિત પ્રતિમાજી લાઈનસર ગોઠવેલા છે.
- મંદિર નં. ૨૩ : “બડે પાર્શ્વનાથ જિનાલય” - આ મંદિરમાં કુલ ૧૧ પ્રતિમાજી છે. વચ્ચે પાંચ ભગવાન ૧૦-૧૦ ફીટના ખડ્ગાસન છે અને બાકીના નાના છે. માતાના સોળ સ્વપ્નો કોતરેલાં છે.
- મંદિર નં. ૨૪ : “સમવસરણજી જિનાલય” - શ્રી ઋષભનાથજી, શ્રી અરનાથજી, શ્રી શાંતિનાથજી, શ્રી કુન્થુનાથજી અને શ્રી મહાવીર પ્રભુ - પાંચેય પદ્માસન છે. વચ્ચે સ્થંભ ઉપર શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની ચૌમુખી છે. બાજુમાં શ્રી કુન્દકુન્દાચાર્યદેવના ચરણકમળ છે. બીજી બાજુ ૨૪ પ્રભુના ચરણકમળ છે.

વચ્ચે માનસ્થંભજી ત્રિલોકચિત્ર છે.

મંદિર નં. ૨૫ : શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની નાની દેરી છે.

મંદિર નં. ૨૬ : મુનિરાજોની ખડ્ગાસન મૂર્તિ નાની દેરીમાં છે.

મંદિર નં. ૨૭ : શ્રી પદ્મપ્રભુજી ૫ ફીટના પદ્માસન છે.

મંદિર નં. ૨૮ : શ્રી વાસુપૂજ્ય ભગવાન ૫ ફીટના પદ્માસન છે.

મંદિર નં. ૨૯ : શ્રી નેમિનાથ પ્રભુ બદામી ખડ્ગાસન ૧૦ ફીટના છે.

મંદિર નં. ૩૦ : “શાંતિનાથજીકા બડા મંદિર” - આ મંદિરમાં સ્થંભ ઉપર પ્રાકૃત ભાષામાં શિલાલેખ કોતરેલ છે.

મંદિર નં. ૩૦/૧ : શ્રી નેમિનાથ પ્રભુ છે.

મંદિર નં. ૩૦/૨ : શ્રી શીતલનાથજી છે.

મંદિર નં. ૩૦ : શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુ ખડ્ગાસન ૧૫ ફીટના છે. કહેવાય છે કે રાત્રે ૧૨ વાગ્યે ઘણા વર્ષ પહેલાં આ મંદિરમાં ઘંટ વાગ્યો અને પ્રકાશ થયો હતો. તે તેનું અતિશય છે. સળંગ એક જ પથ્થરમાંથી શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુની આ મૂર્તિ બનાવેલ છે. મંદિરનો દરવાજો પણ ઘણો જ નકશીવાળો અને સુશોભિત છે. મુનિને આહારદાન, પાપ શુદ્ધિ, વિગેરે ધાર્મિક દશ્યો કોતરેલા છે. તે સિવાય ચક્રેશ્વરી દેવી, સરસ્વતિ દેવી, વિગેરે પણ કોતરેલા છે. સભા મંડપ ખૂબ મોટો અને લાલ પથ્થરનો છે. તે યોથી સદીનો છે અને તેની પ્રતિષ્ઠા ૨૦૦ વર્ષ પહેલાં થઈ હતી.

મંદિર નં. ૩૧ : શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની નાની દેરી છે.

મંદિર નં. ૩૨ : “આદિનાથ બડા જિનાલય” - શ્રી કુન્થુનાથજી, શ્રી શાંતિનાથજી, શ્રી અરનાથજી, શ્રી સંભવનાથજી, શ્રી પુષ્પદંતજી, શ્રી શીતલનાથજી - બધા જ ભગવંતોની ખડ્ગાસન મૂર્તિઓ છે. શ્રી મહાવીર પ્રભુ એક જ ૫ ફીટના પદ્માસન છે.

મંદિર નં. ૩૩ : શ્રી અજીતનાથ પ્રભુ વિગેરે ૧૧ પ્રતિમાજી ખડ્ગાસને છે.

મંદિર નં. ૩૪ : શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ તથા બીજા ભગવંતો ખડ્ગાસન અને પદ્માસન તેમ કુલ ૧૩ પ્રતિમાજી છે.

મંદિર નં. ૩૫ : મૂળનાયક શ્રી આદિનાથ પ્રભુ છે. તે સિવાય બીજા ઘણા તીર્થકરોની ખડ્ગાસન તથા પદ્માસન મૂર્તિઓ છે.

મંદિર નં. ૩૬ : આ મંદિરની માહિતી મેળવી શકાઈ નથી.

મંદિર નં. ૩૭ : શ્રી ચન્દ્ર પ્રભુજી, શ્રી પુષ્પદંતજી, શ્રી આદિનાથજી, શ્રી અનંતનાથજી, શ્રી વિમલનાથજી, શ્રી અભિનંદનનાથજી, શ્રી મહાવીરજી, શ્રી સુમતિનાથજી - બધા જ ભગવંતો ખડ્ગાસને બિરાજમાન છે. આ સિવાય અંદર બીજી ત્રણ પ્રતિમાજી પણ છે.

મંદિર નં. ૩૮ : દ્વિમુખી પ્રતિમાજી છે. સામાન્ય રીતે એક પ્રતિમાજી હોય અથવા તો ચૌમુખી પ્રતિમાજી હોય છે. પણ દ્વિમુખી ભગવાન અહીં જ જોવા મળે છે. સળંગ એક જ પથ્થરમાં એક બાજુ શ્રી ઋષભદેવ ભગવાન અને બીજી તરફ શ્રી મહાવીર પ્રભુ ધ્યાનસ્થ મુદ્રામાં અને ભાવવાહી છે.

મંદિર નં. ૩૯ : શ્રી ઋષભનાથજી ભગવાન ખડ્ગાસન ૭ ફીટના છે.

મંદિર નં. ૪૦ : વર્તમાન તીર્થંકર ભગવંતો પન્નાસન છે. દરેક ઉપર નામ લખેલા છે. શ્રી સુધાસાગર મુનિની પ્રેરણાથી આ મંદિર થયું છે-તેમ ત્યાં લખેલ છે.

મંદિર નં. ૪૧ : “પંચ પરમેષ્ઠી તથા ચતુર્વિધ સંઘ જિનાલય” - ત્રણ વેદી ઉપર પંચપરમેષ્ઠી ભગવંતો છે. શ્રી સાહુ શાંતિ પ્રસાદજીની પ્રેરણાથી સન ૧૯૬૬માં જિર્ણોદ્ધાર થયેલ છે.

આ રીતે દેવગઢમાં નાનકડી ટેકરી જેવા પહાડ ઉપર કુલ ૪૧ જિનમંદિરો છે. અને અહીં દરેક મંદિરો ઉપર નામ લખેલા છે. આને દેવગઢ કહો કે દેવઘર કહો કે દેવોનો દરબાર કહો. જમીનમાં ખોદકામ કરતા આખા ને આખા જે મંદિરો નીકળેલા છે તે જ અહીં સ્થાપિત કરેલા છે. અહીં કુલ ૧૪૭૭ પ્રતિમાજી છે. નદી કિનારે દિગંબર જૈન ધર્મશાળા, દિગંબર જૈન મંદિર તથા સાહુજી જૈન સંગ્રહાલય છે. જેનું વર્ણન અગાઉ ઉપર લખ્યું છે. અહીં કુલ ૫૦૦ પ્રાચીન શિલાલેખો સંગ્રહાલયમાં સુરક્ષિત પડ્યા છે. એમ કહેવાય છે કે શ્રી પાડાશાહે અને તેના બે ભાઈઓ દેવપત અને ખેવપતે આ મંદિરો બંધાવેલા છે. કોઈ-કોઈ મંદિરો તો પાડાશાહના સમય પહેલાના પણ છે.

દેવગઢને ઉત્તરભારતનું “જૈન બિટ્ટી” પણ કહે છે. આ બધા જ મંદિરોના ફક્ત દર્શન કરતા જ પૂરી બે કલાક થાય છે. લલિતપુર હેડક્વાર્ટર રાખીને ત્યાંથી જીપમાં બધે સ્થળે યાત્રા માટે જવું હિતાવહ છે.

અરિહંતનો ભક્ત થયો તે અરિહંતપદ લીધા વગર રહે જ નહીં. અરિહંત જેવા થયે જ છૂટકો. આનું નામ અરિહંતનો ભક્ત. આનું નામ વીતરાગનો સેવક અને આનું નામ જૈન.

- પૂ. ગુરુદેવશ્રી, યોગસાર પ્રવચન.

पंच परम परमेष्ठी देखे ।
हृदय हर्षित होता है, आनन्द उल्लसित होता है ।
हो..... सम्यग्दर्शन होता है ॥

दर्श-ज्ञान-सुख-वीर्य स्वरूपी, गुण अनन्त के धारी है ।
जग को मुक्ति मार्ग बताते, निज चैतन्य विहारी है ।
मोक्षमार्ग के नेता देखे, विश्व तत्त्व के ज्ञाता देखे ॥ हृदय ० ॥

द्रव्य-भाव-नोकर्म रहित जो, सिद्धालय के वासी है ।
आत्म को प्रतिबिम्बित करते, अजर-अमर अविनाशी है ।
शाश्वत सुख के भोगी देखे, योगरहित निजयोगी देखे ॥ हृदय ० ॥

साधु संघ के अनुशासक जो धर्मतीर्थ के नायक हैं ।
निज-पर के हितकारीं गुरुवर देव धर्म परिचायक हैं ।
गुण छत्तीस सुपालक देखे, मुक्तिमार्ग संचालक देखे ॥ हृदय ० ॥

जिनवाणी को हृदयंगम कर शुद्धात्म रस पीते हैं ।
द्वादशांग के धारी मुनिवर ज्ञानानन्द में जीते हैं ।
द्रव्य-भाव श्रुतधारी देखे बीस-पाँच गुण धारी देखे ॥ हृदय ० ॥

निज स्वभाव साधनरत साधू, परम दिगम्बर वनवासी ।
सहज शुद्ध चैतन्यराजमय निज परिणति के अभिलाषी ।
चलते-फिरते सिद्धप्रभु देखे, बीस-आठ गुणमय विभु देखे ॥
हृदय हर्षित होता है, आनन्द उल्लसित होता है ॥

h